

Језик и револуција

Одувек је била чињеница да се историјске промене одражавају на свим пољима културног живота једног народа, и да је ток историје доносио промене српском језику не представља никакво изненађење. Чак и наш књижевни језик носи ожиљке протеклих периода, од робовања под Турцима и Аустријом, преко модернизације XIX до југословенизације XX века. Језик нам је пун грецизама, турцизама, германизама, кроатизама, а у последње време и англицизама, што је све уобичајена бољка од које болују и други, чак и много већи народи, и будући последицом времена, време је најбоље и лечи. Такође је разумљиво да једна мала култура, као припадница веће цивилизације, на својим леђима осећа све процесе који потресају ту цивилизацију, чак и јаче него што се то осећа унутар већих култура. Тако је и процес англификације, који захваљујући савременим технологијама поприма размере какве нису виђене од античке епохе, природно оставио трага и последица на језичком телу Србије.

Поред често помињаних утицаја на лексику и правопис, можда разорније почео је да се осећа уплив *бирокуратског духа*, не западне цивилизације сковане по америчком моделу, већ међународних институција и планетарне администрације која се у последњих седам година уметнула у скоро све структуре власти у Србији, због чега су наше јавне личности, а пре свега политичари, у својим имитацијама узора из света начинили реконструктивне захвате на српском језику који се нису видели вероватно од доласка комуниста на власт. Ова реформа српског језика у складу са светским стандардима нема везе нити са једном од хваљених и недосањаних реформи у српским институцијама, али управо она представља можда најбољи показатељ (ако не и услов) преласка српског друштва из источноевропског/социјалистичког у западноевропске/капиталистичке оквире, те његовог стремљења ка чланству у Европској Унији.

Реч није о реформи језика каква је била она Вука Караџића; није, мада јој је слична, у питању ни реформа попут болшевичке у Русији и Ататуркове у Турској, како она нема везе нити са граматиком, нити са правописом, нити са усклађивањем књижевног и народног говора, већ је у питање *превредновање културних вредности*, какве су одражене на језику. Како истичу највећи реформатори српског друштва, „демократија“, „толеранција“, „транзиција“, „мултиетничност“, „људска права“ нису просто „новотарије у српском (политичком) речнику“, оне представљају тачке кристализације преваспитања читавог народа, учмалог у својој ксенофобији, мизантропији и национализму и

неспособног на креативан искорак из властитог историјског ћорсокака све док самог себе духовно не уздигне до истински цивилизованог система вредности.

Нови језик за ново време

Неко би на први поглед стекао утисак да су у питању нови термини који долазе са новим временом, и како је Србима потребан потпуно нов друштвено-политички систем, тако им је потребна и терминологија којом би се тај систем могао интерпретирати, а на основу ње и аксиолошки систем којим би се нове вредности које он доноси могле правилно и на одговарајући начин оцењивати. Са новим институцијама и звањима, новим структурама и механизмима, са новим ауторитетима и циљевима, природно долазе и нове вредности оличене у новим речима. А будући да цели пакет новина заправо долази са Запада, из једног друштвено-политичког система довршеног и разрађеног у сваком погледу, односно, будући да се нова Србија гради кроз непосредно, безрезервно (и непромишљено) усвајање западних институција, законских норми и социјалних процеса, има ли шта природније од преузимања заједно са тим и целокупне техничке терминологије која прати ове претходне позајмице? А будући да се не пресликава само устав, или само економско уређење, већ *читаво друштво* са свим својим бескрајно сложеним процесима, онда не треба изненађивати што је терминологија из страних језика (или страног језика, оног који је архетип за све остале напредне и светске језике, као што су (сједињене) државе у којима се тај језик говори узор за све остале напредне и светске државе) продрла у све поре српског језика.

Овакве примедбе у духу су једног типично-западног схватања језика као *средства комуникације* и ничег више. Заиста, ако долази до корених промена унутар једног друштва, онда није довољно просто изменити један систем, потребно је нови систем учинити *појмљивим* за грађане, а како боље објаснити народу нове институције и нове вредности (са којима се у он, у суштини, никада није ни срео), већ *именујући* их управо онако како их именују њихови творци, унутар политичко-идеолошки најнапреднијег језичког система у политичко-идеолошки најнапреднијим-друштвима. Већ ту лежи прва нејасноћа – како ће увођење *потпуно стране* речи за именовање *потпуно страног* предмета помоћи да се тај предмет приближи грађанину? У ствари, то није ни циљ. Заправо, будући да је систем који се усваја *најбољи*

, те будући да, ако неко буде позван да га доводи у питање, то никако неће бити Срби, већ ће се свака његова ажурирања и „апдејтовања“ на Западу уредно учитавати и у српску националну свест, тада нема никакве потребе за његовим

преиспитивањем

. Оно је, штавише,

штетно

, јер одвлачи пажњу и узима време од неопходних реформи, у којима српско друштво заостаје.

Дакле, да Срби не би трошили време на *интерпретације* појмова као што су „омбудсман“, „транспарентност“ или „брендирање“, одговарајуће институције/процеси на које се дати појмови односе се просто

инстал

ирају

у

српско друштво, а заједно са програмским пакетима шаљу се

инструктори

који треба да нам објасне како да се њима правилно

служимо

, у духу славне Витгенштајнове крилатице „не питајте за значење, питајте за употребу“.

И сасвим је небитно да ли техничка терминологија у датим случајевима представља само посрбљени англицизам/латинизам/грецизам (попут „маркетинга“, „кохабитације“ и „демократије“), или ипак превод на српски (попут „тржишне привреде“, „стручности“ и „јавног тужилаштва“), кључно је да се ти појмови означе као једини одговарајући коспонденти напредним структурама које се уводе, да се ослободе свих двосмислености које би евентуално могла донети њихова ранија употреба, те да се уздигну на пиједестал аксиолошки (и аксиоматски) најзначајнијих појмова друштвеног дијалога.

Од новог говора до „новоговора“

Већ оваква инсистирања нису непроблематична сама по себи, а она проистичу само из претпоставке да језик није ништа више од средства комуникације. Ако се, пак, језику допусти више достојанство носиоца националног (и грађанског) идентитета, храниоца традиција и вредности једне културе/цивилизације, те најзад обликујуће матрице (или „системског програма“) за мишљење (теоретско, практично, па и политичко) као такво, тада последице и импликације оваквих хируршких захвата на језику постају знатно далекосежније. Пре свега, усвајање новог терминолошког апарата треба да означи нови начин мишљења, раскидање са разорним и штетним традицијама које су довеле до прошлих падова, пораза и неуспеха, те најзад и прихватање једног новог идентитета, „европског“, „светског“ или „космополитског“. Народ чији је говор пун „толеранције“, „уважавања људских права“ и „културних различитости“, не демонстрира тиме само да је стране вредности усвојио као оперативне константе у свом мишљењу и да је способан

њима на смислен начин да барата, већ потврђује да је он *темељно реформисан*, „цивилизован“, односно „деварваризован“ народ. Нови политички језик уједно поставља доказ успешне инфилтрације страног система у народно ткиво, али и представља *саму ту инфилтрацију*

. Јер управо се на равни језика кристалише све оно што у друштву треба да представља вредност, наспрам онога што оно треба да одбаци као штетно, назадно и ретроградно.

Такав језик напушта у потпуности раван *изражавања мисли*, службу говору и мишљењу где се реч прилагођава појму (чега је највелелепнији пример старогрчки), док *комуникација*

престаје бивати његовом примарном функцијом – он, напротив, постаје *оквир мишљења*

који се мисли намеће

а

priori

, који је обликује и спутава не допустивши јој да напусти задате границе, а једина интеракција остварива преко њега постаје тзв.

размена информација

. Информације, сходно дефиницији унутар таквог језичког система, немају никакве идеолошке призвуче, оне су чисти записи догађаја, потпуно објективно интерпретирани, тако да је свака њихова даља интерпретација излишна, али с обзиром на природу језика (или бар задате терминологије) и

немогућа

. Нацрт оваквог апсолутно политкоректног језика изградио је Џ. Орвел у свом роману *1984*

на основу енглеског језика и назвао га

Newspeak

, а његова транскрипција на основама српског језика назива се устаљено

новогovorом

.

Колико има основа за поређење једног „тренда у изражавању“ у постпетооктобарској Србији са основним инструментом тоталитарне власти Орвелове антиутопије? На први поглед – нема га. Пре свега, постпетооктобарска Србија није тоталитарно друштво, она је тврдо утемељена на начелима „слободе говора“, те о било каквом наметању језичких образаца не може бити ни речи. Или може ли? Откуда онда толико инсистирање на новим терминима и на увођењу толиког броја страних и појмовних реинтерпретација старих појмова, које се толико очигледно подудара са захтевима за реформом/преваспитањем/искорењивањем (зависно од отворености и загрижености заступника тезе) нечега што се назива српским/балканским менталитетом (начином мишљења)?

Пример правилне употребе језика

Погледајмо, на пример, једну просту, свима добро познату и потпуно разумљиву реч – „демократија“. У српском језику ова апстрактна именица присутна је бар неколико векова, у широкој је примени и употреби најмање сто година и њено значење може се потражити у било ком речнику српског језика. Из ње се, сходно граматичким правилима, могу извести друге речи – придев „демократски, -ска, -ско“; глагол „демократизовати“; глаголска именица „демократизација“. Међутим, ако неко помисли да се са овим појмом може руковати на основу његовог *значења* које се може пронаћи у речнику, или растумачити помоћу енциклопедије, може се лако преварити. И то није зато што је у питању један облик владавине који је претрпео значајне промене у својих две и по хиљаде година постојања, нити зато што данас постоји читав низ међусобно знатно различитих поредака који себе називају „демократијама“, већ просто зато што та реч у савременој употреби и нема *смисао*, већ само и искључиво

предмет референције

. Речима Џ. С. Мила, она не „конотира“, већ само „денотира“.

Свака расправа о значењу демократије узалудна је и јалова. Али једно упирање прстом у смеру САД, Велике Британије или Француске довољно је разреши сваку недоумицу и недвосмислено покаже шта јесте демократија. Тврдња да је нека држава/институција/организација „демократска“ није аналитичка, није ни синтетичка, она је *остензивна*. А њено правилно спровођење везано је правилну употребу језика. Наиме, постоји таква нераскидива појмовна веза између речи које описују и карактеришу друштвено-политичке системе држава Запада која их све заједно окупља под појмом „демократија“. И што се више реформише једна, рецимо источноевропска држава, то се више, пре свега у енглеском политичком речнику, а затим у свим осталим језицима у које се појмови из енглеског пресликавају, њено име везује за већи број имена/квалификатора који упућују ка тврдњи да у тој држави присуствује „демократија“. Поступак правилног баратања овим појмовима не може се образложити, он се може само *демонстрирати* („ово је демократија, ово није, ово је на путу да постане“ итд.), а способност да се то учини у ствари је способност кориштења језика.

За једног Западњака иоле образованог политичком говору (и мишљењу) *бесмислено* је (и вулгарно) рећи: „Хитлерова Немачка била је демократска држава.“ Западњак који је *врло* образован и *верзиран*

Пише: Никола Танасић
понедељак, 05 фебруар 2007 22:41

у политичком говору моћи ће са једнаком лакоћом приписати одређење „демократска држава“ свим државама за које то језик допушта, елиминишући остале и означавајући државе које су на путу да то постану. Такви западњаци запошљавају се у међународним институцијама за ширење демократије и своја знања преносе на локалне просветитеље-реформаторе, који затим, на опште задовољство свих, то друштво воде ка бољитку означеном као стицање свих (или већине) квалификација које једно друштво чине „демократијом“, а његов језик ка потпуном и рафинираном разликовању свих вредносних појмова значајних за тај процес.

Слично се поступа и са осталим речима савременог (српског) политичко-идеолошког језика. *Свако ко уме да користи српски језик* и термин „демократија“, моћи ће са лакоћом да потврди да је Демократска странка једна „демократска“ странка, а да Српска радикална странка то није (и да је, штавише, исказ „Српска радикална странка је једна демократска странка“ бесмислен, вулгаран, и представља грубо изопачење речи „демократија“). Слично ће свако моћи устврдити да је Расим Љајић један „толерантан“ политичар (што проистиче не из појма „толеранција“, већ из појма „Расим Љајић“), а да Гордана Поп Лазић то није и не може никако ни да буде. Најзад, свако ко уопште има појма шта је то „ратни злочин“ или „геноцид“, биће способан препознати да је свака просторно-временска инстанцијација тврдње „над босанским муслиманима је извршен ратни злочин/геноцид“ нужно истинита, као што је свака тврдња „над босанским Србима је извршен ратни злочин/геноцид“ не нужно неистинита, већ бесмислена, апсурдна и представља једно грубо играње са појмовима без икаквог реда и смисла.

Три начела новоговора

Српски политички новогovor, назовимо га тако просто ради лакшег сналажења, има у томе прву значајну особину Орвеловог новоговора, а то је да одлучно спречава сваку *зломисао*

(
crimethink

), односно његова правилна употреба и познавање гарантује немогућност исказивања политички некоректних, односно бесмислених, глупих и неразумљивих исказа попут; „Србији за њен економски раст и друштвени просперитет није потребно чланство у Европској Унији“; „Војиславу Шешељу су у једном тренутку процеса у Хашком трибуналу била угрожена нека људска права“; или, „Активности неких НВО у Србији нису довољно транспарентне“. Србин који је овладао оваквим говором, који је

политички писмен

, у стању је дакле да разликује добро од зла на нивоу обичног, свакодневног језика и не може пасти у искушење да направи погрешну квалификацију или начини погрешан избор, докле год политичко-друштвена питања разматра користећи се исправном

терминологијом.

Природна последица која следи за овом имплементацијом новог начина говора/мишљења, јесте, како је Орвел и предвидео, *смањивање речника* потребног за политички дијалог (јер ми не говоримо о једном тоталитарном пројекту, већ искључиво о пројекту преображења српске политичке сцене и друштва). Што је већи број писмених и образованих Срба који су успешно усвојили нову терминологију, то је мање потребе да се остатку Срба објашњава та терминологија путем „ванјезичких“ (правилније, путем „ванновоговорних“) средстава – дефинисањем, анализом, па чак и испрва неопходним указивањем на кристално јасне примере које терминологија означава. Утолико са сваким новим циклусом имплементације напредних структура у српско друштво, смањује се потреба за

дија

логом

или

расправом

о процесима који следе – њихова нужност следи из самог њиховог појма, и свако ко се томе противи просто прича бесмислице, булазни и трућа, што је последица или његове неписмености и необразованости, или просто глупости и неителигенције. Они, међутим, који су необично надарени за баратање овим терминима, њихово пермутовање, међусобно условљавање и, најзад, примењивање на стање ствари на политичкој сцени, практично и не могу отворити уста, а да им из њих не испадне нека од дубокомислених, савршено утемељених и изванредно истинитих фраза српског новоговора – они са телевизисјких екрана просто засипају слушаоце примерима исправног политичког мишљења у нади да ће оно заживети и у њиховим главама, наликујући, при том, на „пачурлију“ из чувене песме Змаја Јове, која и не може да говори ништа друго осим онога што је природи њиховој и њиховог говорног/мисаоног апарата. Слично великом дечијем песнику, и Орвел овакве зналце језика и прворазредне реторе означава као

паткоговорнике

(

duckspeakers

).

Трећа, нимало безначајна особина српског, као и Орвеловог новоговора, јесте изванредна *прилагодљивост* оваквог говора и мишљења ситуацији на терену. Тзв. *двоми сао*

(d

oublethink

) јесте природна особина новоговора да се један исти појам из његовог речника може без икаквог проблема и забуне применити на две ситуације наизглед потпуно међусобно супротне, и обрнуто, различито применити на две потпуно идентичне ситуације. Ово методолошко-логичко средство, налик дијаматовској дијалектици, али од ње интуитивније, простије, и знатно више срасло са самим језиком, омогућује говорнику који је њиме овладао да знатно лакше доноси политичке квалификације и означава ситуације

са којима се сусреће, него што би то могао спутан уобичајеним правилима логичког закључивања. Упросто приказано, за корисника (српског) новоговора, квадрат може бити округао, $2+2=5$, странка може на изборима освојити убедљиво највећи број мандата, а да није освојила највећи број мандата, а земља може имати границе, устав, законску, извршну и судску власт, грб, заставу, војску и полицију, без икакве подчињености институцијама и једне друге земље, а не бити независном државом. Бомбардовање може бити хумано, али може бити и геноцид, улазак трупа на неку територију може бити ослобођење, али и окупација, а један народ не може имати одговорност за злочине почињене у његово име, а да ипак за њих одговара. Могућности су неограничене, али један млад, способан и образован политички делатник, темељно упућен у вештину оваквог гакања (или паткоговорења) неће је никада злоупотребити да прича бесмислице и контрадикције, већ ће се њиме користити само да би олакшао препознавање истинских вредности и олакшао српском друштву и Србији пут ка бољој будућности.

Три начела Орвелове Партије

За такву, нову генерацију наших политичара и политичких мислилаца, локално, колико и глобално, *рат је мир*, јер војска служи да би се придруживала „мировним трупама“ широм планете и тако била „гарант безбедности“, *слобода је ропство*, јер државе које су „слободне“ од утицаја западних земаља и економија у ствари су у „самоизолацији“ и тихом пропадању, а *незнање је моћ*, јер незналица није оптерећен морем смислова које његове речи и не могу да имају, јер су од њих давно ослобођени – он не мора да мисли и не мора да зна, он може да *дела* и стара се да Србија држи „стабилан курс“ према Европској Унији и сваколиком благостању. Не треба се мислити да би се напредовало, напротив! Мишљење успорава, а Србији се жури – па ако је за елиминацију мишљења потребна регресија и идиотизација српског језика, то бар није тешко остварити! Српски новогovor нас тако води у Европу, постајући идентичан свим осталим језицима ЕУ, пун идентичних термина са идентичним значењем, понекад усвојеним из енглеског, латинског или грчког, а понекад преведених до непрепознавања. Српски новогovor постаје тако само дијалекат европског, или светског новоговора, који обавља своју сврху у незадрживом процесу светске демократизације, која за циљ има једно глобално друштво са идентичним вредностима, означеним идентичним терминима који се идентично препознају и поштују, чак и када се примењују на потпуно супротне предмете.